

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Diagnoza poziomu słownika dziecka dwujęzycznego w języku prymarnym i sekundarnym. Studium przypadku

Author: Kamila Kuros-Kowalska

Citation style: Kuros-Kowalska Kamila. (2015). Diagnoza poziomu słownika dziecka dwujęzycznego w języku prymarnym i sekundarnym. Studium przypadku W: A. Guzy, B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek (red.), “Szkola bez barier : o trudnościach w nauczaniu i uczeniu się” (s. 125-136). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Kamila Kuros-Kowalska

Diagnoza poziomu słownika dziecka dwujęzycznego w języku prymarnym i sekundarnym Studium przypadku

Obecnie w wielu krajach bilingwizm, czyli dwujęzyczność, jest coraz częstszym zjawiskiem, które wynika między innymi ze zmian kulturowych, z globalizacji oraz z faktu, że młodzi ludzie zaczynają studiować lub szukać pracy za granicą. Nierzadko w innym kraju zapadają decyzje o związkach na całe życie. Małżeństwa mieszane, reprezentujące dwie różne narodowości, stoją przed ogromnym dylematem: w którym kraju zamieszkać. Pary często podejmują decyzję o zostaniu w miejscu, które zapewnia im lepszy byt. Dla jednego z małżonków oznacza to zmianę kręgu społecznego i kulturowego. Największe wyzwania stają wszakże przed parą w momencie, gdy na świat przychodzi ich dziecko.

Sposób, w jaki najważniejsze osoby w życiu małego dziecka będą się do niego zwracać, wpływa na możliwość lepszego startu w dorosłym życiu jako osoby płynnie porozumiewającej się w dwóch (lub więcej) językach. Bogumiła Baumgartner, z wykształcenia germanistka, a także pedagog, która mieszka w Niemczech i wychowuje swoje córki w dwukulturowości oraz dwujęzyczności, w swojej pracy pt. *Przeżyć dwujęzyczność* udziela rad i przekonuje, że warto podjąć trud wychowania dwujęzycznego. Autorka nie ukrywa przed rodzicami, że wychowanie językowe dziecka w takiej rodzinie jest sporym wyzwaniem i wiąże się z licznymi trudnościami. Zaznacza jednak, że sukces zależy głównie od rodziców, którzy biorą odpowiedzialność za wychowanie swojego dziecka. Baumgartner pisze: „jeśli [rodzice — K.K.K.] konsekwentnie będą zwracać się do dziecka we własnych językach, pomogą mu rozwinąć wszelkie umiejętności potrzebne do opanowania prawidłowej

wymowy, akcentu i intonacji obu przyswajanych systemów”¹. Podkreśla też, że najważniejsze jest, by każde z rodziców — zaraz po urodzeniu się dziecka — zawsze zwracało się do niego wyłącznie w swoim ojczystym języku.

Metody badania słownika dziecka

Rozwój słownika można badać za pomocą różnych metod, które pomagają nie tylko w zebraniu materiału językowego, ale przede wszystkim w dokonaniu jego rzetelnego opisu. Oceny słownika dziecka można dokonać za pomocą badań podłużnych lub poprzecznych. By uzyskać reprezentatywny materiał, należy badać albo „mało dzieci, ale systematycznie przez dłuższy czas, albo dużo dzieci, ale wyrywkowo przez krótki czas”². Najbardziej odpowiednia na potrzeby analizy porównawczej stopnia rozwoju słownika dziecka w jego języku prymarnym i sekundarnym wydaje się metoda wyłamująca się z tego podziału. Metoda ta łączy cechy badań podłużnych (badane jest jedno dziecko) i poprzecznych (badaniu poddaje się więcej niż jeden słownik dziecka).

W niniejszym artykule zdecydowałam się przedstawić wnioski dotyczące jedynie słownika, jakim aktualnie posługuje się pięcioletni chłopiec zarówno w języku polskim, jak i niemieckim na podstawie Testu Słownika Dziecka opracowanego przez Zbigniewa Tarkowskiego.

Test zarówno w języku polskim, jak i w języku niemieckim przeprowadzili rodzice dziecka (każde w ich języku ojczystym). Autorka niniejszego artykułu udzieliła wskazówek co do sposobu wykonywania badania oraz dokonała oceny wypowiedzi dziecka pod kątem klucza, jaki przyjął Tarkowski. Test przetłumaczyła na język niemiecki mama chłopca, która biegle mówi w tym języku. Odwrotnego zabiegu dokonano w odniesieniu do odpowiedzi chłopca w języku niemieckim. Przystępując do oceny stopnia rozwoju języka dziecka, dysponowałam więc zebranymi przez rodziców dziecka danymi, wynikającymi z przeprowadzenia bliźniaczych testów w obu jego językach. Test, który prowadzi równolegle oboje rodziców, pozwala wykluczyć zmienną zaburzającą, sprowadzającą się do tego, że badania w jednym języku dokonuje specjalista, a w drugim — ktoś z rodziców. Ewentualne błędy badawcze, wynikające z braku profesjonalizmu, mogą zatem występować w obu badaniach, co pozwala pominąć tę kwestię

---

¹ B. BAUMGARTNER: *Przeżyć dwujęzyczność. Jak wychować dziecko dwujęzyczne*. Gdańsk 2008, s. 21.

² Z. TARKOWSKI: *Test Słownika Dziecka*. Lublin 2009, s. 5.

w badaniu porównawczym. Niezależnie od tego możliwość zniekształcenia badania została zminimalizowana w ten sposób, że, po pierwsze, do każdego zadania są jasne i bardzo szczegółowe polecenia, według których badający ściśle postępuje, po drugie, również interpretacji wyników dokonuje się według wystandaryzowanego klucza. Metoda, w znaczeniu sposobu zebrania danych do późniejszej analizy przez specjalistę, spełnia więc wszystkie kryteria naukowości, jest mierzalna oraz pozbawiona błędów.

Moim zdaniem, warto byłoby upowszechnić taki test do badania słownika dzieci dwujęzycznych i potraktować wyniki w obu językach jako część powszechnie stosowanej metody diagnostycznej. Co więcej, częste praktyczne stosowanie takiego sposobu zbierania danych pozwoliłoby z jednej strony na udoskonalenie metody (im więcej będzie przeprowadzanych tego rodzaju testów, tym większa szansa na wychwycenie ewentualnych wad), z drugiej zaś — na formułowanie ogólniejszych wniosków dotyczących rozwoju słowników dzieci dwujęzycznych.

Historia przypadku

Pięcioletni Justin przyszedł na świat w rodzinie mieszanej, w której ojciec jest Niemcem, a mama — Polką. Rodzice zdecydowali się mieszkać w Niemczech. Chłopiec jest jedynakiem otoczonym ogromną miłością i zainteresowaniem najbliższych, którzy od momentu narodzin mówili do niego w swoich ojczystych językach. W takich warunkach dziecko dostało dużą szansę, by stać się w pełni dwujęzycznym. Wkład każdego z rodziców w naukę języka jest znaczący. Rodzice codziennie starają się znaleźć czas dla dziecka, wieczorem zawsze czytają mu bajkę na dobranoc, jednego wieczoru po polsku czyta mama, innym razem po niemiecku — tata. Mama regularnie wykonuje z dzieckiem ćwiczenia w polskich książkach przeznaczonych dla dzieci w wieku 5 lat, wzbogacające słownictwo, rozwijające wrażliwość, zdolność logicznego myślenia, zmysł obserwacji oraz wyobraźnię. Chłopiec ma swoje ulubione bajki w języku niemieckim, a także w języku polskim. W swej kolekcji posiada bajki na płytach DVD w obu językach. Ciekawe, że niektóre bajki Justin woli oglądać w języku polskim niż niemieckim (np. bajkę *Noddy*).

Mama chłopca jest nauczycielką w niemieckim katolickim przedszkolu, a tata — informatykiem. Od dwóch i pół roku chłopiec chodzi do przedszkola Marii Montessori w Niemczech, w którym nadrzędnym celem jest zapewnienie dzieciom jak najlepszych warunków do prawidłowego rozwoju. Zwraca się też uwagę na otwartość nie tylko na świat, ale i na inne kultury

oraz nowych ludzi. W domu przyjęto strategię osoby, tzn. chłopiec mówi do mamy w języku polskim, a do taty — w języku niemieckim. Rodzice rozmawiają z sobą tylko po niemiecku, gdy dziecko dopowiada coś do ich rozmowy, wtedy również używa języka niemieckiego. Kiedy jednak Justin zwraca się bezpośrednio do mamy, wtedy mówi po polsku, co wyraźnie dowodzi tego, że chłopiec odróżnia oba systemy językowe. To, w jakim stopniu do chwili obecnej opanował dwa języki, jest efektem postawy i pracy jego rodziców.

Catherine Snow, wybitny psycholog, twierdzi, że „niewiele osób posługuje się dwoma językami w takich samych sytuacjach”³. Często konkretne okoliczności determinują język, jakim dziecko posługuje się w danym momencie. Justin wie, że w przedszkolu wszyscy mówią tylko w języku niemieckim, dlatego nie próbuje porozumiewać się tam w języku polskim. Podobnie, gdy chłopiec przebywa u swoich dziadków w Niemczech, wtedy używa tylko języka niemieckiego, ale gdy przyjeżdża do dziadków w Polsce, zmienia kod językowy, ponieważ wie, że w przeciwnym razie nie zostanie zrozumiany.

Gdy dziecko przebywało więcej w domu z mamą, wówczas językiem dominującym był dla niego język polski, ale od kiedy zaczął chodzić do przedszkola, głównym językiem w kontaktach stał się język niemiecki. Przez jakiś czas chłopiec, rozumiejąc wszystkie zdania kierowane do niego w języku polskim, odpowiadał mamie wyłącznie w języku niemieckim. Na pewnym etapie rozwoju językowego zdarzało się, że do zdań w języku niemieckim wtrącał polski wyraz, który był prostszy do wypowiedzenia, i odwrotnie — w zdaniach w języku polskim posłużył się niemieckim leksemem. Okazuje się, że we wcześniejszych stadiach rozwoju językowego popełnianie tego rodzaju błędów przez dzieci bilingwalne nie jest rzadkością, o czym można przeczytać w tekście Catherine Snow *Dwujęzyczność i przyswajanie języka drugiego*⁴. Przytoczona tu — bardzo skrótowo — historia rozwoju każdego z języków dziecka miała na celu wprowadzenie do omówienia wyników przeprowadzonego Testu Słownika Dziecka, który scharakteryzuje kompetencję językową pięcioletniego bilingwalnego dziecka.

---

³ C. SNOW: *Dwujęzyczność i przyswajanie języka drugiego*. W: *Psycholingwistyka*. Red. J. GLEASON, N. RATNER. Przekł. J. BOBRYK. Gdańsk 2005, s. 478.

⁴ Zob. ibidem, s. 481.

Test Słownika Dziecka a jego sprawność językowa

Zbigniew Tarkowski, powołując się na Edwarda Polańskiego, przytoczył wyniki zagranicznych badań, z których wynika, że „średni wskaźnik słów używanych w wieku 5 lat wynosi 2 200 wyrazów. Rocznie wzrasta o około 700 wyrazów, choć tempo tego rozwoju jest indywidualnie zróżnicowane”⁵.

Testowi Słownika Dziecka, jak już wcześniej wspomniano, poddano dwujęzycznego chłopca, przygotowując wcześniej wersję w języku polskim oraz niemieckim. Wykonali go oboje rodzice, którzy ściśle trzymali się instrukcji badania. Na podstawie odpowiedzi, jakich udzieliło dziecko, miałam możliwość dokonania oceny, a następnie interpretacji wyników.

Test opracowany przez Zbigniewa Tarkowskiego składa się z 3 podtestów. Podtest pierwszy dotyczy tworzenia słów podrzędnych, podtest drugi – definiowania pojęć, natomiast podtest trzeci – tworzenia słów nadrzędnych. Cały test został przeprowadzony podczas jednego badania, a odpowiedzi dziecka były od razu notowane w protokole badania indywidualnego. W podteście pierwszym „Tworzenie słów podrzędnych” za każdy poprawny wyraz można było otrzymać jeden punkt. Teoretycznie liczba możliwych odpowiedzi (a co za tym idzie – liczba możliwych do otrzymania punktów) jest nieograniczona, ale fakt, że na wykonanie jednego zadania dziecko ma tylko minutę, ogranicza zasób słownictwa. W zależności od tego, jak dokładnie chłopiec podał definicję konkretnego pojęcia w drugim podteście („Definiowanie pojęć”), mógł otrzymać dwa punkty, jeden punkt bądź zero punktów. Najwyższy wynik możliwy do osiągnięcia w podteście drugim to 20 punktów. W ostatnim podteście „Tworzenie słów nadrzędnych” za każde prawidłowe wskazanie pojęcia nadrzędnego dziecko otrzymywało jeden punkt. Chłopiec mógł uzyskać za to zadanie maksymalnie 10 punktów. Po wykonaniu wszystkich zadań podsumowano wyniki surowe w każdym podteście, później podliczono rozwiązania w całym teście. Na końcu Testu Słownika Dziecka znajdują się tabele z oddzielnymi normami stenowymi⁶ dla dziewcząt i chłopców w danym przedziale wiekowym, które wskazują na to, że „Wyniki z przedziału 1–4 stenów są uznawane za niskie, wyniki z przedziału 5–6 za przeciętne, a z przedziału 7–10 za wysokie”⁷.

Pięcioletni dwujęzyczny chłopiec w podteście pierwszym zebrał 43 punkty w języku polskim oraz 50 punktów w języku niemieckim, co w obu językach dało wynik 6 stenów. Tworzenie słów podrzędnych na

⁵ Z. TARKOWSKI: *Test Słownika Dziecka...*, s. 10.

⁶ Skalę stenową opisał: J. BRZEZIŃSKI: *Elementy metodologii badań psycholingwistycznych*. Warszawa 1978, s. 176–177.

⁷ Z. TARKOWSKI: *Test Słownika Dziecka...*, s. 15–21.

poziomie przeciętnym, a w języku niemieckim właściwie na granicy poziomu przeciętnego i wysokiego (który rozpoczyna się już od 52 punktów) pozwala stwierdzić, że dwujęzyczne dziecko poradziło sobie z tym zadaniem dobrze, aczkolwiek trochę lepszy wynik osiągnęło w języku niemieckim, którego używa częściej niż języka polskiego. Mimo to w tym zadaniu zasób wiedzy językowej w języku polskim nie różni się znacznie od wielkości słownika czynnego w języku niemieckim (mieści się w tym samym stenie). Należy przy okazji zauważyć, że bogatsze i bardziej poprawne pod względem budowy gramatycznej zdania chłopiec buduje częściej w języku niemieckim. Przytoczę kilka przykładów niepoprawnych konstrukcji w języku polskim. Na pytanie: *Co robią dzieci?*, chłopiec odpowiedział: *Gra w coś*. Inny przykład: *Czym można jeździć?* Odpowiedź dziecka w języku polskim: *Tramwaj*. Ciekawy wniosek można wysnuć z odpowiedzi dziecka na pytanie: *W co można się ubrać?*. W języku polskim chłopiec wymienił bardzo wiele przykładów, np.: *Pizamkę, koszulkę, kurtkę, kapelusz, skarpetki, dziewczynki — sukienkę*. Natomiast w języku niemieckim powiedział: *Pizamkę i ciuchy* (potocznie z niemieckiego *die Klamotten* jest słowem oznaczającym wszystkie ubrania, jakie można założyć). Drugi wyraz może świadczyć o pewnej tendencji językowej do ekonomizacji języka (zaznacza się tu nie tylko tendencja do skrótowości, ale także do wyrazistości i precyzji). W języku polskim chłopcu łatwiej było wymienić konkretne ubrania, niż znaleźć jedno słowo, które łączyłoby je wszystkie; odwrotnie — w języku niemieckim.

Podtest pierwszy pozwala zatem ocenić zasób słownika czynnego, umiejętność podawania przykładów do wskazanego terminu nadrzędnego i szybkość wymieniania słów, które należą do konkretnej klasy wyrazów. Wyniki dziecka w tym podteście prezentuje tabela 1.

Wyniki, które chłopiec uzyskał w drugim podteście, świadczą o tym, że dziecko potrafi definiować pojęcia w obu językach na tym samym poziomie, tzn. przeciętnym. Dziecko, tworząc definicje, częściej buduje poprawne zdania w języku niemieckim. Na pytanie: *Co to jest kuchnia?*, dziecko odpowiedziało w języku polskim: *Gdzie się gotować*, a w języku niemieckim: *Tam, gdzie się gotuje i smaży*. Chłopiec w podteście 2. odpowiedział na 9 z zamieszczonych 10 pytań (w obu językach nie potrafił odpowiedzieć na pytanie: *Co to jest lato?*).

Na podstawie wyników drugiego podtestu można określić stopień rozumienia wypowiedzi przez chłopca. By w ogóle odpowiedzieć na konkretne pytanie, dziecko musiało najpierw zrozumieć dany leksem. Ocenie w tym podteście podlegała także systemowa sprawność językowa, ponieważ sprawdzana była umiejętność łączenia odpowiednich słów i budowania dzięki nim definicji. Na podstawie podtestu badającego tworzenie definicji można także wnioskować o inteligencji werbalnej dziecka, którą w tej próbie

Tabela 1

Podtest 1. Tworzenie słów podrzędnych

Lp.	Powiedz	Odpowiedzi dziecka w języku polskim	Punkty	Odpowiedzi dziecka w języku niemieckim	Punkty
1.	Jakie znasz zabawki?	auto, piłka, klocki	3	auto, samoloty, LEGO	3
2.	Co robią dzieci?	idą do przedszkola; gra w coś, uczą się; jedzą śniadanko	4	chodzą do przed- szkola; dają prezen- ty; bardzo chętnie się bawią	3
3.	Jakie znasz kolory?	zielony, niebieski, pomarańczowy, fioletowy, biały, czarny	7	żółty, niebieski, zie- lony, fioletowy, po- marańczowy, biały, szary	7
4.	Czym można jeździć?	autem, pociągiem, tramwaj	3	autem, ciężarówką, ferrari, wyścigówką, motorem, pociągiem	6
5.	Co robią rodzice?	idą do pracy; idą do szkoły; pracują w domku; sprzątają	4	pracują; piją colę; piszą; podlewają kwiatki; oglądają filmy	5
6.	Jakie są dzieci?	grzeczne, niegrzecz- ne	2	kochane; dobre; ale czasami nie	3
7.	Co znajduje się w mieszkaniu?	telewizor, komputer, lodówka	3	łóżko, komputer, mysz do kompute- ra, kwiaty, zabawki, papier do pakowa- nia prezentów, sofa, fotel, stoły, filmy, napoje	11
8.	Jacy są ludzie?	dobrzy, źli, niedo- brzy, weseli, smutni	5	dobrzy, czasami nie- dobrzy	2
9.	W co można się ubrać?	piżamkę, koszulkę, kurtkę, kapelusz, skarpetki, dziew- czynki – sukienkę	6	piżamę, ciuchy (ubrania)	2
10.	Co się pije i je?	wodę, coli, chlebek, ogórka, papryka, śniadanie	6	wodę, colę, fantę, owocową herbatę, chleb, ser, szynkę, kwiaty	8
Ogółem			43		50

Objaśnienie: Czas wykonania jednego zadania – 1 minuta.

w obu językach oceniono jako przeciętną (a właściwie znowu na granicy oceny przeciętnej i wysokiej). Tabela 2. ukazuje wyniki dziecka w drugim podteście.

Tabela 2

Podtest 2. Definiowanie pojęć

Lp.	Powiedz	Odpowiedzi dziecka w języku polskim	Punkty	Odpowiedzi dziecka w języku niemieckim	Punkty
1.	Co to jest piłka?	To, co się gra.	1	Do grania w piłkę nożną.	1
2.	Co to są sanki?	Tym się jeździ na śniegu.	1	Gdzie śnieg jest, tam można nimi na dół szybko zjechać.	1
3.	Co to jest śniadanie?	To, co się je, jak się wstanie.	2	Co człowiek może jeść.	1
4.	Co to jest mleko?	Co się pije. (Milch — tak się nazywa).	1	Co można pić.	1
5.	Co to jest czapka?	Co się niesie na głowie.	1	Co na głowie się nosi.	1
6.	Co to jest kuchnia?	Gdzie się gotować.	1	Tam, gdzie się gotuje i smaży.	1
7.	Co to jest farba?	Co się maluje.	1	Czym można pięknie malować.	1
8.	Co to jest czoło?	Gdzie się myśli.	?	To jest skóra przy włosach.	1
9.	Co to jest lato?	Nie wiem.	0	To mi za trudno.	0
10.	Kto to jest krasnoludek?	Jest mały.	1	Mały człowiek.	1
Ogółem			9		9

Objaśnienie: Czas wykonania jednego zadania — 1 minuta.

W trzecim podteście bada się kierunek myślenia dziecka od szczegółu do ogółu. Polecenie jest odwrotne niż dla zadania w pierwszym podteście. W tym zadaniu niezwykle ważna okazuje się umiejętność uogólniania, ponieważ podane są konkretne nazwy lub cechy, a dziecko ma za zadanie utworzenie pojęcia ogólnego. Podtest trzeci bada więc nie tylko formy myślenia ukierunkowanego, czyli uogólnianie oraz nazywanie, ale także myślenie słowne⁸.

Tworzenie słów nadrzędnych chłopiec ma rozwinięte na wysokim poziomie zarówno w języku niemieckim, jak i w języku polskim. W języku

⁸ Por. ibidem, s. 23.

polskim Justin nie potrafił jednak znaleźć np. pojęcia nadrzędnego do wyrazów: *rower, samochód i traktor*, mimo że po niemiecku znał prawidłowe określenie: *pojazdy*. W dwóch kolejnych przykładach chłopiec zamiast zastępować wyrazy jednym słowem, używał kilku, wskazując głównie ich funkcję — zastosowanie, np.: *sok, herbata i kawa* — *to się pije*, podczas gdy w języku niemieckim odpowiadał prawidłowo: *picie*. W kolejnym przykładzie: *sukienka, buty, spodnie* — powiedział: *to się ubiera*, a w języku niemieckim odpowiedział jednym słowem: *ubranie*. Ciekawym przykładem jest wyraz nadrzędny: *farby*, którego chłopiec użył w języku polskim na określenie kolorów: *czerwony, biały, czarny*. W języku niemieckim *kolor* to *die Farbe*, Justin tworząc wyraz nadrzędny w języku polskim, przeniósł niemiecki wyraz do tego leksemu i nazwał go podobnie jak po niemiecku określa się kolor. Tabela 3. charakteryzuje wyniki dziecka w trzecim podteście.

Tabela 3

Podtest 3. Tworzenie słów nadrzędnych

Lp.	Jak można nazwać jednym słowem?	Odpowiedzi dziecka w języku polskim	Punkty	Odpowiedzi dziecka w języku niemieckim	Punkty
1.	Lalkę, piłkę, klocek	zabawka	1	zabawki	1
2.	Rower, samochód, traktor	auta	0	pojazd	1
3.	Chleb, cukier, zupę	jedzenie	1	jedzenie	1
4.	Sok, herbatę, kawę	to się pije	0	picie	1
5.	Sukienkę, buty, spodnie	to się ubiera	0	ubranie	1
6.	Pokój, kuchnię, łazienkę	w domu	1	pomieszczenia	1
7.	Czerwony, biały, czarny	farby	1	kolory	1
8.	Pisze, czyta, liczy	książka	0	książka	0
9.	Rusza, skręca, hamuje	auto	0	auto	0
10.	Zamiata, ściera, wyrzuca	sprzątać	1	kosz na śmieci	0
Ogółem			5		7

Objaśnienie: Czas wykonania jednego zadania — 30 sekund.

Podsumowanie uzyskanych wyników bilingwalnego chłopca pozwala zastanowić się nad aspektami rozwoju językowego i umysłowego dziecka na tle jego grupy wiekowej. Okazuje się, że rozwój chłopca zarówno w odniesieniu do znajomości języka polskiego, jak i niemieckiego nie jest równomierny, ponieważ osiągnięte wyniki w podtestach są na różnym poziomie (podtest pierwszy — wynik przeciętny, podtest drugi — wynik przeciętny, podtest trzeci — wynik wysoki). Ogólnie słownik pięcioletniego, dwujęzycz-

nego chłopca jest w języku polskim na poziomie przeciętnym (na granicy poziomu przeciętnego i wysokiego), a w języku niemieckim na poziomie wysokim (na granicy poziomu przeciętnego i wysokiego). Zauważyłam jednak, że definicje pojęć tworzone przez chłopca są często mało precyzyjne w obu językach, dlatego w tym przypadku zalecana jest stymulacja rozwoju słownika dziecka dwujęzycznego w celu poprawy płynności słownej w języku polskim oraz kształtowania pojęć. Analizując precyzyjnie Test Słownika Dziecka można wychwycić słabe i mocne strony słownika dziecka, które potrafimy kształtować (por. tabela 4.).

Tabela 4

Podsumowanie testu słownika dziecka dwujęzycznego

Podtesty	Język polski			Język niemiecki		
	wynik surowy	sten	ocena słowna	wynik surowy	sten	ocena słowna
Tworzenie słów podrzędnych	43	6	przeciętny	50	6	przeciętny
Definiowanie pojęć	9	6	przeciętny	9	6	przeciętny
Tworzenie słów nadrzędnych	5	7	wysoki	7	9	wysoki
Ogółem	57			66		

Należy pamiętać, że tak naprawdę „rozwój słownika dziecka zależy od wielu czynników, takich jak środowisko, doświadczenie, nauczanie, dostęp do środków masowego przekazu itp., ale za podstawowy determinant uważa się sprawność umysłową”⁹. Należy również ustalić, jak ważny jest dany język dla domowników i w którym języku częściej przekazuje się dziecku wiedzę. Te informacje pozwolą obiektywnie ocenić poziom jego słownika w języku prymarnym i sekundarnym. Nie należy także porównywać dzieci dwujęzycznych z dziećmi jednojęzycznymi i oceniać negatywnie tych pierwszych za ich mniejszy zasób słownictwa w konkretnym języku w porównaniu z dziećmi, które posługują się tylko jednym językiem. To, dlaczego dzieci bilingwalne mają uboższy słownik, nie jest do końca jasne. Faktem jest, że dzieci te używają każdego z języków rzadziej niż osoby jednojęzyczne, tworząc „słabsze połączenia”¹⁰ pomiędzy słowem mówionym i jego odzwierciedleniem w umyśle. Ellen Bialystok twierdziła, że bilin-

⁹ Ibidem, s. 13.

¹⁰ E.B. MICHAEL, T.H. GOLLAN: *Being and Becoming Bilingual: Individual Differences and Consequences for Language Production*. In: *Handbook of Bilingualism: Psycholinguistic Approach*. Eds. J.F. KROLL, A.M.B. DE GROOT. New York 2005, s. 389–407.

gwizem wpływa negatywnie na zasób słownictwa i umiejętność płynnego wypowiadania się w danym języku¹¹. Studium przypadku pięcioletniego chłopca pokazuje, że nie jest to do końca prawdą, ponieważ ogólnie słownictwo dziecka w języku niemieckim utrzymuje się na wysokim poziomie, a w języku polskim – na przeciętnym, co pozwala suponować, że chłopiec częściej używa w przedszkolu języka niemieckiego, i co najważniejsze, uczy się w nim, dlatego lepszy rozwój słownictwa można zaobserwować właśnie w tym języku. Na słowa uznania zasługuje jednak mama chłopca, która stymuluje słownik dziecka w języku polskim, i to w dużej mierze dzięki niej różnica między poziomem obu języków nie jest wcale taka duża. Dzięki takiej postawie rodziców dziecko ma szansę w przyszłości bez trudu porozumiewać się w obu językach.

Upowszechnienie metody badawczej przedstawionej w tym artykule umożliwiłoby zebranie danych do diagnozy specjalistom, którzy będą w stanie przeanalizować te informacje i dzięki nim udzielać wskazówek rodzicom dwujęzycznych dzieci, którzy chcieliby pomóc rozwijać ich słownictwo, ale są pełni obaw, czy nie wpłyną negatywnie na rozwój swoich pociech.

---

¹¹ Por. E. BIAŁYSTOK: *Bilingualism: The Good, the Bad, and the Indifferent*. "Bilingualism: Language and Cognition" [Cambridge] 2009, no 12 (1), s. 5.

Kamila Kuros-Kowalska

A Diagnosis of a Bilingual Child's Vocabulary Range in the Primary and Secondary Language A Case Study

S u m m a r y

In this study, a diagnosis of the vocabulary range of a bilingual child, able to communicate in both Polish and German, has been reached. Presenting the case of a five-year-old boy raised in a bilingual family allowed the author to determine how the child's vocabulary range has been developing in each of the languages, and consider whether the linguistic competence of a bilingual child is dominating in any of them, or maybe, certain competences are at a similar level in both languages.

Using the same test to examine the child's vocabulary range in both languages, allowed the author to decide whether the possible poor development of a bilingual child's second (non-dominating) language is a result of his low linguistic competences or of the stimulation of the development of the dominating language vocabulary exclusively. Moreover, such an approach also allowed the author to accurately interpret the results which suggested a high level of development of the child's vocabulary, and detect the child's special predispositions for learning languages.

Камила Курос-Ковальска

Диагноз уровня словарного запаса двуязычного ребенка
на примарном и секундарном языке
Конкретный пример

Резюме

В настоящей работе оговаривается состояние уровня словарного запаса двуязычного ребенка, который говорит на польском и немецком языках. Наблюдение за пятилетним мальчиком, воспитывающимся в двуязычной семье, позволило выявить, каким образом формируется словарный запас ребенка на каждом из языков, а также попытаться ответить на вопрос, является ли языковая подготовка ребенка-билингва доминирующей в одном из языков, или соответствующие компетенции в обоих языках находятся на подобном уровне.

Исследование словарного запаса ребенка на обоих языках при помощи одного и того же теста предоставляет нам материал для определения, является ли возможное слабое развитие второго (недоминирующего) языка ребенка-билингва результатом низкой языковой компетенции, или стимуляции развития исключительно языка-доминанты. С другой стороны, подобные изыскания позволяют также более объективно интерпретировать результаты, указывающие на высокую степень развития словарного запаса ребенка, и выявить особые склонности к изучению языков.